

ných i křečovitých schválností. Platí to zvláště o těch místech, kde děje duševní chce parafrázovat a opisovat obdobami ze světa hmotného. Odtud ráz těžkopádné mechaničnosti, který leží na románě Čapkově jako mûra a vypijí mnohou lepší možnost umění duševního. Figury Čapkovy při všem pečlivém poznání jejich podmínek jednají často jako automati a budí v tobě dojem mechanické mrtvolnosti. Tento temný materialism zavaluje i světlejší momenty heroismu, duševní síly a opravdovosti i citové jemnosti, které v látce jsou, a dává práci příliš často ráz zbytečně tvrdý, ano i misty pitvorně a karikaturně surový.

...Není pochyby, že v málo známém světě, z něhož čerpal p. Čapek svého Léna, leží látky zvláštní dramatickosti, drsné a trpké sice, ale také svým způsobem výmluvné a velké. Bude třeba dovésti jich jen umělecky vytěžit. A k tomu bude třeba naléztí styl jim úměrný. Každý styl musí být synthetický a monumentální, ale ten zde bude musit být asi nade vše prostý, má-li být opravdovým výrazem tohoto rudimentárního světa, teprve pracně se organisujícího. Čeho se dobral pan Čapek v Lénovi, jest zatím jen manýra příliš pestrá, roztržštěná a násilná, aby mohla býti opravdovým stylem. Ale bude-li překonána, východiskem k němu býti by mohla.

Jaroslav Sutnar: Svatopluk Čech zrcadlem češství

Knížka zcela prázdná, jalová a planá a nade vše pomýšlení nechutná a pitvorná: nesprávná ve věci, směšná a trapná ve své bombastické a temné dikci, prostá každé jasné a slušné metody. Autor chtěl v ní dokázat, že Sv. Čech byl básník typicky český: někdo, kdo shrnul ve své dílo všechny podstatné živly české duše a dal jim zmocněný umělecký výraz krásné tvárné formy. Již these tato jest nepravdivá; Čech nebyl zvláště geniální duch, a proto ne ani básník zvláště český: jest v něm více průměrné otřelé evropské všeobecnosti, než se zdá i nejprísnejším jeho kritikům: všeobecného průměru i duševního i uměleckého a formového. Pan autor, chtěl-li se přiblížit své thesi, měl nejprve dokázat *básnickou a uměleckou velikost* Čechovu, poněvadž bez ní jest jeho these prostě absurdní. Byl-li v čem český na př. Neruda, tož jen v několika lyrických básních, které mají svou osobní a individuální inspiraci, svůj osobní a individuální výraz umělecký.

Zatím vpravdě nedovede p. Sutnar ani správně charakterisovat jednotlivá díla Svat. Čecha a pochopit a vyložit jejich smysl, ani správně určit a zvážit složky Čechova talentu, ani vystihnout jeho myšlenkový vývoj. Jeho knížka hemží se nejhrubšími a nejprimitivnějšími omyly v těchto směrech. Písne otroka charakterisuje na př. docela zvráceně a nesprávně, píše-li o jejich rázu a významu toto: „Svůj vítězný vstup i na půdu českou slaví toto *světodějně hnutí proletářské* (rozuměj sociálně demokratické) v Písniích otroka, které jménem lidství se žha-

vou nenávisť *bouří miliony porobených a vyděděných bez rozdílu národnosti* k bezohledné vzpouře proti zatvrdělým a krutým utlačovatelům.“ (Str. 19.) Tomu se říká: stavět pravdu na hlavu. V Písničkách otroka — a ví to každé literární nemluvně dnes v Čechách — promluvil *domácí český národnostní radikalism* a Písnička otroka jsou přímý ohlas tehdejšího radikálně pokrokového hnutí v české mládeži a mají tohoto radikalismu také všecku obmezenost, povrchnost, strakatý pathos, alegorickou nejasnost a dutou rétoriku. Zazní-li zde někde, co by se dalo nazvat notou sociální, zní to v područí noty nacionální, doprovodem a zesílením k ní, a jest to přehlušeno hned písní nacionální a vykořisťováno pro národní radikalism.

Úžasnou botu — promiňte mně, ale není jiného slova pro to — napsal p. Sutnar na str. 11: „Vřelá jeho náklonnost *pro krásnou formu* zažehla v srdci básníkově záhy také *neskonalou touhou po ženě*, ba není snad ani pěvce, který by byl hlaholem úchvatnějším a výrazem vznešenějším oslavoval ženu a lásku.“ Každý psychologický a estetický abecedář ví dnes, že jest tomu právě opačně, jak tvrdí p. Sutnar: zdravá a jemná smyslnost básníková jest pramenem smyslu pro krásnou uměleckou formu a ne vice versa! Stejně oprávněně mohl bych říci, že vřelá náklonnost k matematice zažehla v srdci profesora X *neskonalou touhou po ženě*: je tělo ženské ve své architektonice přece také výrazem poměrů matematických a geometrických!

A ad vocem druhé části hořejšího tvrzení: žena a láska — ví to každý, kdo jen trochu se začel do dobré moderní literatury — jsou slabinou díla Čechova: nedostal se tu nad bledá všeobecná schemata, nad stereotypy a šablony. Každý čtenář díla Čechova ví, že láska a žena nezaujímá v něm zvláštního charakteristického místa, naopak: ustupuje jiným námětům obecnostním — ideám národním, politickým a sociálním, úvahám filosofickým, tendencím satirickým a polemickým.

„Často by však básník samou láskou k včerejšku byl také hotov přejmouti přítěž přežitků zbytečných i dokonce *koukol škodlivých odkazů z minulosti*.“ (Str. 14.) Zde křivdí prostě p. Sut-

nar svému bohu a idolu, pro něž má jinak jen entusiastické výkřiky, a obviňuje jej z něčeho, čím jest nevinný; zde napsal prázdnou pomluvu. *Ani jediným* citátem z díla Čechova neprokáže p. Sutnar této věty: Čech byl a zůstal až do smrti pokrokový liberál; je-li jaký rozdíl v jeho liberalismu, jest jen ten, že v mládí byl radikálnější a k stáří umírněnější — tedy pouhý přirozený rozdíl teploty, ne věci a idejí.

Tvrdí-li p. Sutnar na str. 10, že „skoro ve všech epických pracích Čechových *vládne naprostá lyričnost*“, dopouští se zase těžké chyby v estetickém rozboru jeho díla. Není to prostě pravda: popisnost není lyričnost, a Čech byl mezi moderními epiky jistě z nejkliďnějších a nejobjektivnějších.

Na str. 18 pokusil se p. Sutnar o náčrt politických a společenských názorů a idejí Sv. Čechá a jejich vývoj, ale co podává, jest pustý galimatyáš, polopravda libovolných domyslů a pojmových nepřesností. P. Sutnar píše (bude to i ukázkou jeho stylu, prchajícího před každou novinářskou frázovitostí): „Proto mával — zvláště v básni Slavie — pochodní všeslovanství (ach ano: mával pochodní — ať nevyhyne dlouho v Čechách ještě tato hasičská metafora), nadšením planoucí zrak upíraje k východu na Rus, od které si sliboval šťastné sbratření kmenů slovanských *pod volným žezlem ruským* i dokonce *rozuzlení sociálních otázek*.“ Tvrzení alespoň nepřesná: ani Sv. Čech nebyl tak naivní, aby očekával „rozuzlení sociálních otázek“ od panslavismu; všecko, co se dá doložit, jest jen, že čekal od vítězství slovanského ducha v dějinách vyšší humanitu, že věřil ve slovanského ducha jako v ducha kulturní ušlechtilosti, který překoná dobu hrubého násilnictví západního. A dále: rozhodně nechtěl Svat. Čech sbratření kmenů slovanských pod „*žezlem ruským*“ — přál si vždycky jejich úplné samostatnosti duchové i hmotné. Není pravda také, že „rudý prapor socialismu jej původně strašil hrozným přízrakem beznaděje“ — především v básni Evropa: děsil-li se čím v Evropě, byl to jen *násilnický anarchism*, a ten není totožný se socialismem. Více z Evropy vyčistit může jen sofistika.

Úžasná nekritičnost a nemetodičnost p. Sutnarova jest již patrna ze způsobu, jakým píše: *tak* nesmí se dnes psát ani již v politických úvodnicích venkovských listů. Pan Sutnar páří spolu pojmy a slova zcela protilehlé, mate a motá násilně a temné obrazy a tropy, látá trapnou strakatinu slovnou. „Občas básník — se *zrakem*, ve vášnivém plese čínorodé síly *vssátým* do závratných tajů budoucnosti, se *sluchem*, ve vytrvalé výhni tuhé práce *razícím* výstižnou měnu slovesnou — uměl — v bystřím smyslu kromobyčejné nesobeckosti pro zdeptané dobro, pro poplvané právo... atd.“ (Str. 17). Zrak vssátý do tajů budoucnosti — sluch razí měnu slovesnou — jaký goňgorism jalový a pustý! A těch period nekonečných, nastavovaných, dýchavičných, bez vnitřního tepla, logicky a hudebně neučleňených! „*Vážky* našeho nálezu zmitají se v rozpacích... a nemohou nijak se *vzpamatovati*.“ (Str. 3.) Jak může filolog — a pan Sutnar jest filolog — napsat takovou nestvůru: „vzpamatovat se“ může přece jen něco, co má paměť — člověk, živá bytost. Každý gymnasta ví, že se *vážky* mohou jen *ustálit!* Pak se člověk nediví již, že víra u p. Sutnara „*skály* přenáší“ — Písmo mluví jen o horách —, že dovede napsat bezduché a nevkusné fráze „zralé mládí (*ženino*), stojící *pod praporem* lásky pohlavní a mateřské“ (str. 11) — „*uštvaní rtové* dlouho zachvívali se *zařatí neplodně* v čistých *snech*“ (str. 20) — „*zesláblé rámě* po zažitých *strážních* dlouho spočívalo na černé podušce bezradného smutku“ (tamtéž) atd. atd.

Trapno a hořko jest mně z knížky páně Sutnarovy jako z něčeho, co ti bere ilusi — a věru, nemám jich již mnoho. Ale měl jsem jakési iluse o filozofích. Byl tím vinen Nietzsche. Nietzsche byl filolog a po každé, kdykoli jsem se podívoval jeho stylu, přesnému jako věda a kouzelnému jako sen, zdálo se mně: tak dokonale dovedl psát jen proto, že býval v mládí filologem. Dnes doplňuji si tuto vzpomínku otázkou: Jest také třeba k tomu, aby psal p. Sutnar tak bědně a uboze, jak již píše, aby byl filolog? Aby před tímto ubožáctvím o Svatoplukovi Čechovi byl tisknul v Jagičově Archivu für slavische Philologie?

Jaroslav Sutnar: Sv. Čech a F. X. Šalda Stať obranná

12. března [1909] přinesla Novina můj odsudek knížky p. Sutnarovy Svatopluk Čech zrcadlem češství a po více než třech měsících vydává proti němu p. Sutnar hned celou brožurku. Velká čest, ale nechápu, jak k ní přicházím *jen* já. Neboť nebyl jsem sám, kdo naprosto odsoudil knížku p. Sutnarovu jako práci zcela nicotnou, prázdnou obsahově a nechutnou formově. Zároveň se mnou (12. března) a nevěda ovšem o mně popravil ji p. A(rne) N(ovák) stejně rozhodně v Přehledu. Píše tam na str. 442 velmi výstižně a případně: „První jubileum skonu našeho nejpopulárnějšího básníka vyvolalo *tento zcela zbytečný otisk* vídeňské přednášky p. Sutnarovy z r. 1906 a jubilejní ten podnět snad získá jí hojně čtenáře. *Pokládáme však za svou povinnost zcela důtklivě varovati před touto bezcennou slátaninou nabubřelých frází a květnatých nesmyslů*. Pro vážně přemýšlejšího ducha, který rád dívá se na fakta a nikoliv na prázdná hesla, není hned tak obtížného úkolu jako shrnouti řadu evidentních a typických rysů povahy národní; ba myslím, že dnes pojem češství, tak málo analysovaný a sociologicky vyložený, přímo se vymyká tomu, aby se stal východiskem jakéhokoliv psychologického výkladu literárního. *Povrchní frázovitý diletant* jest však hned hotov: znaky češství jsou slovanská měkkost, nadobyčejná snivost, vzácná hloubavost, hluboký smutek, příslowečná trpnost, chvilková tvrdost, občasná čilost, jakási zchytralost. Vlastnosti ty, docela naivně seřazené, shledává pan J. Sutnar v povaze básníkově, při čemž zcela ležerně ztotožňuje